

A BETEGSÉGEK FELISMERÉSE HAJDAN ÉS MOST.

Purjesz Zsigmondtól.

A legmagasabb természeti ösztönök egyikének eredménye az, hogy kerüljük a halált. Ha egészségünk csorbát szenvedett, ha életünk veszélyeztetve van, természeti ösztön az, mely bennünket segélykeresésre készítet, s a természetnek az emberekre nézve üdvös berendezése, nemcsak segélykeresésre készítet, hanem egyszersmind azon reményt, hogy minden betegségnek kell a megfelelő gyógyszerrel birni, szívünk legutolsó lüktetéséig nem hagyja kialudni bennünk, mely remény képezi számos évek hosszú során sinylődő embertársaink egyedüli vigaszát és menti meg a szomoru kétségbeeséstől.

Ezen hatalmas ösztön létezett mindenütt és mindig s innét van az, hogy a mennyire ösmereteink az emberi nem történetében visszavezethetők, nyomára akadunk annak is, hogy orvosok voltak. Ne méltóztassanak szavaim szó szerint értelmezni: orvosokat a mai értelemben, t. i. szakképzett egyéneket, kik hosszas előtanulmányuk után, embertársaik veszélyein való enyhítést tüzték volna ki életfeladataikul, csak a culturalis fejlődés későbbi szakában találunk.

Mielőtt még egyesek kizárólag foglalkoztak volna a gyógytanal, a betegek fordultak ahoz, kiről azon hit volt elterjedve, hogy jártassággal bir a beteg kezelésében. Így pl. Homerban számos oly adatot találunk, melyből kitetszik, hogy Achilles nem csak értett a sebkezeléshez, hanem Patroclus barátját is beavatta eme titokba, s a botanica még ma is az ő tiszteletére nevezi az egérfarku cziczkorót Achilleának. — Számos ókori népről tudjuk, hogy makacs betegségben szenvedőket, jártabb utczákon helyeztek el, hogy ha talán a járókelők közül valaki jó tanácsesal látná el; s e fölött nem esodálkozhatunk, mert a mily természeti ösztön a segélykeresés, ép oly áldásdús adománya a természetnek az, hogy embertársaink szenvedéseit nem nézhetjük tétlen.

Ily hígadtan a régiek azonban csak egyesek bajait tekinthették; más irányt kellett gondolatmenetüknek venni, mihelyt a betegségek tömegesen, járványokban, léptek fel. Ezeket mint a nagyobb mérvű természeti jelenségeket általában természetfölötti befolyásnak tulajdonították, mi ismét vallási érzületek keletkezéséhez vezetett. Másrészt pedig ösmeretes, hogy a haláltóli félelem sokkal inkább hajlamítja az embert természetfölötti segély igénybevételére, mint tenné azt, ha a felett, hogy a halál után mi következik, ösmerteink megbízhatóbbak volnának. A halál után történendők általában oly távol esnek ösmeretkörünktől, hogy nem csodálkozhatunk, ha a legbátrabb szív is remegni kezd, midőn eme sötét, bizonytalan jövőt hirtelen látja maga előtt.

Önkényt következik ebből, hogy a népek a betegségeket rendszeren az istenek különös befolyásának, de leginkább azok haragjának tulajdonították. Ily felfogás mellett természetesen, minden betegségnek legjobb gyógymódja volt a haragvó isten kibékítése. Addig, míg az istenség fogalmaival összekötött tulajdonok, mind megannyi külön istenben lettek személyesítve, a gyógyítást is külön istenre kellett bízni; maga a gyógytudomány az istentisztelet egy nemévé válik, melynek legezélszerűbben lehetett egy külön e célra szentelt helyen — a templomokban — véghez vitetni; s kik lettek volna erre alkalmasabbak, mint az isten különben is felkent szolgálói, a papok; ők tehát a közvetítők a beteg és isten közt, és ezért van az, hogy a régibb népeknél az első orvosok nagyrészt papok voltak.

A papoknak érdekében volt ezen felfogás conserválása, nagy befolyást biztosított ez nekik az emberek felett, kik, mint betegek, leginkább voltak hatalmukban. De másrészt, miután egyedül ők foglalkoztak a betegekkel, tényleg ők voltak azon helyzetben, hogy tapasztalatokat szerevve, esetleg czélszerű tanácssal lássák el a beteget. Hogy ily körülmények közt az orvos igen szeretett a pap esalhatatlan nimbusa alá rejjözni, ezt a t. hallgatóság csak természetesnek fogja találni.

Az egyptomiaknál Osiris és ennek nővére és egyszersmind neje voltak a leghiresebb gyógyistenek; hozzájuk zarándokolt a szenvedők nagy tömege; sőt mint látszik, izlésük annyira ki volt fejlődve, hogy a ma divó specziálistákat is megelőzték, a mennyiben csak-

nem minden testrésznek külön istene volt. A szigorú kasztrendszer következtében csak a papi orvosok fiai lehettek ismét orvosokká, mely czélből, az istenektől származó tant, mely Ambreh név alatt részét képezte, a hermeticus könyveknek, meg kellett tanulniok, s jaj volt annak, ki rendeléseiben az ott előirt szabályoktól eltért.

Sőt Görögországban is akkor, midőn Herodott történetét írta, midőn volt egy Phidiasa, Sokratése, az orvosi tudomány még nagyon is bölesőkorát érte, még akkor Asklepios, mint gyógyisten nagy becsben állott Hygiea és Pannoktia leányaival; az ő templomaikhoz, illetőleg az ott szolgálatot tevő papokhoz zárandokoltak a betegek.

Az isteni tisztelet a legnagyobb raffinementval volt rendezve; a templomok a legszebb, legkisebb vidékeken, üde források közelében voltak felépítve; a betegnek, a megkezdendő kurához nagy előkészületeket kellett tennie; fürdés, böjtölés, mindennemű illatos szerekekkel való füstölés képezte a bevezetést; ekkor egyik pap körülvezette a beteget a templomba, elbeszélve neki azon számos beteg történetét, kik itt gyógyulást kerestek és találtak, nem feledkezve meg a közszemlére kitett ajándékok megmutatásáról, melyekkel a gyógyultak az Isteneknek hálálkoztak.

S midőn így a beteg képzelete fel volt csigázva, s bizalma erősödött, magára hagyatott és a templomi álm alatt különféle álmoképek mutatták a betegnek a javulás útját. Ezen álmoképek magyarázata azonban ismét a papnak hatáskörébe tartozott, kinek az előbbi társalgás alatt elég alkalmá volt emberét fölismerni és az álmoképeket annak megfelelőleg magyarázni.

Ha a gyógymódnak sikere nem volt, ám bánja a beteg, miért nem volt az istenekhez való hite és bizalma erősebb.

Asklepios papjaiból később egy szerzet keletkezett, melynek tagjai azonban nem voltak papok, kizárólag orvosi teendőkkal foglalkoztak és Asklepiádák iskolájának neveztettek, mely szervezetbe a tanulók már 10—12 éves korukban felvették, hogy az orvosi tudományokba beavattassanak.

A mint a görögöknél az orvostan elhagyta a templomok boltozatos hajlékát, lehetetlen volt, hogy azzal a bölcészek, — kik a

görög nép életében oly beható szerepet játszottak, — ne foglalkoztak volna. Igy látjuk a joniai iskola egyik hősét, ephesusi Herakleitoszt azzal foglalkozni; szerinte minden létezőnek őszanyaga a tűz és a legfinomabb részecskék vonzalma szolgáltatja az egészséget, azok ellenszenve a betegséget. Ugyanezen iskola egy másik képviselője az agrigenti Empedokles; szerinte az emberek, állatok, növények, mindmegannyi daemonok, melyek büntetéskép időznek a földön, hogy bűnhődésük után ismét visszatérhessenek Spairosba az istennek lakhelyére, honnét száműzettek.

Számos ily példával bővíthetném meg előadásom, de szives türelmükkel annál kevésbé akarok visszaélni, miután, már az eddig felhozottakból is, eléggé kitűnik, hogy minden, mit eddig orvosi tudománynak neveztek, tulajdonképen nem volt egyéb a papok titkos bűvészkedésénél vagy bölesészek önalkotta, a külvilágban alapot nem találó rendszereknél.

Ha azt kérdené tőlem a t. hallgatóság, hogy miben különbözik a mai orvosi gyakorlat a régítől, ugy kétségtelen, hogy a szerint, a mint más-más szempontból indulnának ki a differenzírozásban, más volna a felelet; a gyakorlati életet véve kiindulási pontul, a modern orvos iránt támasztható egyik legfőbb követelmény mindenestre abban állana, hogy mielőtt valamely beteg kezeléséhez fog, igyekezzék a betegséget felösmerni. Bővebb indokolásra nem szorul annak magyarázata, hogy valamely szervezet hiányait pótolni, rendezni, hiába igyekszünk addig, míg ama hiányok mibenlétére nézve tisztába nem vagyunk. Oly egyszerű igazság ez, melyről azt kellene hinnünk, hogy annak tudata soha sem hiányzott az orvosoknál és mégis, ha visszapillantunk a gyógytan történetére, azt találjuk, hogy az évszázadokon át uralkodó irányok nem voltak egyebek több-kevesebb cziczomával körülvelt dogmáknál, melyek közé vegyült egy-egy józan gondolat, de melynek további fennállása, vagy a többiekkel való elbukása a véletlen dolga volt, miután a következő irány ép oly kevésbé igyekezett a természetnyujtotta alapokba keresni, mint az előbbi, már pedig, anyagi dolgokban — s ki kételkednék ma azon, hogy a betegségek, még akkor is, ha szellemi alakban nyilvánulnak, az anyag elváltozásában lelik talajukat, tehát ismétlem, anyagi dolgokban hiába keressük az igazságot addig, míg

magát az anyagot nem tesszük annak minden tulajdonságaira nézve vizsgálódásunk tárgyává.

Méltán csodálkozhatunk a felett, hogy ösmereteink ily utoni öregbitése oly későn lett az orvosok közös birtokává, csodálkozhatunk annál inkább, mert élt Görögországban egy férfi, ki nem csak fölismerte azon utakat, melyen az orvosi tudománynak haladni kell, hogy az emberiségnek hasznára legyen, nem csak felismerte — mondom — hanem fennen hirdette azt, iskolát alapított és számos követőkre is talált.

Görögországban azon idő, midőn az politikailag és irodalmilag elérte virágzásának tetőpontját, midőn a perzsák elleni háboru győzelmesen lett befejezve és ama szomoru testvérháboru, melyet peloponnesusinak neveznek, még nem kezdődött, midőn költő, bölcsész, művész egyaránt küzdött a győzelmi babérrért, szellemi versenyt képezve, minőhöz hasonlót benső nagyságra nézve, ily szűk terrenumon egy századnak népe sem látott, a legjobb alkalom volt oly genius fellépésére, mely hivatva volt annak kimutatására, hogy mily elvek lesznek ezentul mindenkorra az orvostanban irányadók.

Eme genius, a már életében nagyak nevezett, 460-ban Kr. e. született Hippokrates volt.

Nem örömet mondok le ezen férfiu élettörténetének vázolásáról, melyből kitűnnének mindazon nagy és szép szellemi tulajdonok melyekkel a természet őt megáldotta, s melyek közt az önzetlen emberszeretetet nem az utolsó helyet foglalta el; kitűnnék azon oriási hézag, mely a természeti tünetmények megfigyelésére, azok kellő értelmezésére nézve közte és elődei közt volt; eléggé kitűnik különben H. érdeme, ha mai tárgyunkra nézve csak annyit említek fel, hogy mindazon a betegségek felösmerését czélzó vizsgálati módoknak melyek nélkül betegkezelést ma képzelni sem lehet, ő volt első megalapítója; ő volt az első, ki érzékeivel igyekezett a betegségek tüneteit felfogni, azokat a rendes viszonyok nyújtotta adatokkal összehasonlítani, hogy a rendest, egészségest, a kórostól, a betegestől külön választhassa.

Ámbár Hippokrates oly nagy befolyással volt az orvosi tudományra, hogy mondhatni annak irányát mindenkorra megszabta, és

ámbar kortásainál is nagy becsülésben és tisztelésben részesült, tannainak utóhatása mégis igen rövid tartamu volt; nem kereshető ennek oka másban, mint azon körülményben, hogy józan felfogása, az észlelteknek egyszerű értelmezése, minden speculativ eljárástóli tartózkodása, oly annyira eltért a görög nép szellemétől, mely mindenhez inkább bírt hajlammal mint a természettudományi gondolkodásmódhoz; s tényleg azt látjuk, hogy az általa fejlesztett termékeny csirák eltemetve maradtak és új virágzáshoz nem is juthattak addig, míg Bacon a 17. században ki nem mutatta azon ösvényeket, melyeken a természettudományoknak haladniok kell, hogy az igazság keresésében céljt érjenek. Bacon fellépése után lett különösen hangsúlyozva, miszerint az orvosi tudományok is a természettudományok sorába tartozva, itt is a józan tapasztalat nyújthatja azon adatokat, melyekre a tudomány fektetve biztosan építhető tovább.

Ez oka egyszersmind annak, hogy mellőzve azon sok időt, mely Hippokratés és Bacon közésik, mintegy természetes összefüggésben kívánom a t. hallgatósággal megösmertetni azon utakat, melyek a betegségek pontos felösmerését lehetővé teszik.

Előbb már felemlítém, miszerint Hippokratestől tanultuk a betegségre nézve érzékeinket használni. Ugy mint ő, mi is a látás, a hallás és tapintási érzéket alkalmazzuk leginkább, de mig neki, a természettudományi ösmerek akkori fejletlensége miatt meg kellett elégedni ezek egyszerű használatával, addig mi mindennemű eljárásokkal fokozzuk érzékeink használhatóságát, ugyannyira, hogy a test legmélyebb rétegeiről oly pontos képet alkothatunk magunknak, mintha azt közvetlen szemlélésnek tehetnők tárgyává.

Az akkori vizsgálat technikája és a mai közt körülbelől azon arány van, mint azt mindennapi életszükségleteinkre nézve találjuk a multakat összehasonlítva a jelennel. Ma gondolatainkat ezer mértföldnyi távolságra tudatni, a villamosság segítségével, egy pillanat műve; ezelőtt még a leghatalmasabbak üzenetei is — ha minden akadályt sikerült nagy áldozatok árán elgördíteni — ezredrésznyi akkora utra, csak hetek hónapok mulván jutottak el. Mig pl. ezelőtt a látás-szervvel vizsgálat tárgyát csak az képezhette, a mi szabad szemmel feltűnt, addig mi ma görösök segítségével fokozzuk szemünk erejét annyira, hogy a tárgyakat ezerszeres nagyítással néz-

zük, mi által, hogy csak egy példát hozzak fel, meggyőződünk, hogy a vér nem egynemű folyadék, hanem hig anyag, melyben millió meg millió kerek testecskék uszkálnak az ugynevezett vértestecsek; melyekről további nézésnél megtudjuk azt is, hogy maguk ezen testecsek is kétfélék, t. i. vörösek és fehérek; de meg is számolhatjuk őket és azt fogjuk látni, hogy ezek száma nem egyenlő, hogy körülbelől 300—400 vörös vérsejtre esik egy fehér.

Ettől ahoz, hogy a vér megbetegedését felismerjük, csak egy lépést kelle tennünk, mert tudva egyszer azt, hogy rendes viszonyok közt 400 vörös vértestre egy fehér esik, betegnek kell mondanunk a vért, ha azt látjuk, hogy ama viszony megváltozott és pl. 10—20 vörös vértestre jut egy-gy fehér. És tényleg van is egy ily veszélyes betegség, mely fehérvérűség név alatt ösmeretes, s melynek felösmerése természetes pusztá szemmél merőben lehetetlen.

A régiek a test üregeinek vizsgálatainál megelégedtek a szájür és nyelv megtekintésével; ma is gyakoroljuk ezt, de mennyire eltér eljárásunk attól, melyet csak 50 évvel ezelőtt is használtak; tükrök segélyével nem csupán a szájürt teszzük megtekintés tárgyává, hanem a fény visszaverődés tulajdonságait ismerve, úgy igazgatjuk azt, hogy a gégét, a hangadásra szolgáló képleteket, a hangszalagokat teszi láthatóvá és betekintést enged a légeső mélyebb részeibe. — Gyomorbetegéknél, régente az orvosnak úgy, mint azt a laikus ma is teszi, meg kellett elégedni a nyelv megvizsgálásával és a mint az be volt lepedékkal vonva vagy nem, megtette követkeéseit a bántalom természetére nézve; ma ezt koránt sem tartjuk kielégítőnek, hanem pontosan meghatározzuk a gyomor nagyságát, sőt a gyomor belsejéből alkalmas eljárás segélyével, annak emésztő nedvét kivéve, vizsgáljuk úgy vegyileg, mint gócsővel, valamint kísérlet által nézzük, ha képes-e emésztteni, s ha hiányt tapasztalunk e részben, felderítjük, hogy miben rejlik az.

A vesék megbetegedéséről még néhány évtizeddel ezelőtt az orvosoknak alig volt fogalmuk, ma combinált vegyi és gócsői vizsgálat segélyével nemesak felismerhetjük ezen szerv megbetegedését, hanem a legnagyobb pontossággal mondhatjuk, hogy a szerv kóros, vagy inkább csak annak egyes részletei, felületes vagy sulyos-e annak megbetegedése, heveny vagy idült, javuló vagy rosszszabbuló-e annak állapota.

Említést tehetnék még számos, a legújabb idő nyújtotta vizsgálati módokról, melyek segítségével kutatásunk tárgyává tesszük az izmok, az idegek, az agy és gerinczagy rendes vagy beteges voltát, mely eljárások azon kedvező helyzetbe juttatják ma az orvost, hogy számos oly bántalmat már csirájában ismerhet fel, melyek még a közel múltban is csak akkor vétettek észre, midőn már a szervezetben többé helyre nem üthető pusztításokat végeztek. És ha mindezek és még számos egyebek megbeszéléséről ez alkalommal lemondok, úgy teszem azt azért, hogy áttérhessek egynémely oly vizsgálati módra, melyek alkalmazását, — miután az orvosok által sürbben vétetnek igénybe, — a t. hallgatóságnak is gyakrabban volt alkalma látni, és így talán nem csalódom, ha felteszem, miszerint azok iránt az érdeklődés is nagyobb.

Mindjárt az első helyen emlitem azon vizsgálati módot, melyet mi orvosok kopogtatásnak — percussio — nevezünk. Több körülmény járul ahoz, hogy első helyen ennek részletezésébe bocsátkozzam. Nem csak tényleg legtöbbször volt a t. hallgatóságnak alkalma az orvosok részéről ennek igénybe vételét látni, hanem ez mondható egyszersmind az újabb vizsgálati módok Nestorának, miután már 1761-ben lett egy serény működésű, de annál jelesebb bécsi orvos, Auenbrugger által feltalálva és leírva, valamint ez volt az orvosi tudomány ujja teremtésének kiindulási pontja, és kérdést nem szenved azon vizsgálati eljárás, mely igen nemes, az élet fenntartásához elkerülhetlen szükséges s egyszersmind leggyakrabban megbetegedő szervek, a tüdő- és szívek milyen voltáról ad felvilágosítást.

Mielőtt azonban magára a vizsgálat módjára, annak mibenlétére, céljára áttérnék, legyen szabad a t. hallgatóság emlékezetét mellrünk és az abban foglalt szervek és azok egymáshozí viszonyára nézve felfrissítenem. A mellkas, ha szabad úgy kifejeznem magam, egy csontszekrényhez hasonlítható, melyben — mint méltóztatnak tudni — egyebek közt a tüdő és szív van oly módon elhelyezve, hogy e csontszekrény falát mindenütt, — egy kis helyet kivéve, — a tüdő érinti; a tüdő a szívet mint egy köpeny veszi körül; egy kis részét azonban be nem takarja és épen ez az, mely a mellkas falát közvetlen érinti; aláfelé eme csontszekrény egy dom-

boru husos és inas részből álló képlet által van elzárva, melyet rekesznek nevezünk, és melyhez ismét alólról a máj és lép, közepén a gyomor illeszkedik. Már most képzeljük el, miszerint ezen szerveket körülzáró szekrény nem esont, hanem üveg volna, úgy, hogy betekinthessünk, akkor nemde a rekesz fölött bárhol nézzünk be, mindenütt a tüdőt fogjuk látni, csupán baloldalt néhány □ emtrnyi téren lesz a sziv látható; meggyőződhetünk továbbá, hogy a tüdő egyik oldalán a rekesz közbeiktatásával a májjal, másik oldalán a léppel határos.

Jegyezzük a mondottakat jól meg magunknak és lássuk milyen a tüdő belszerkezete; a tüdőről mondhatjuk, hogy nem csak úgy van a mellkasba beletéve, hanem mintegy függ a hörgőkön, melyek különböző tágasságu csövek, s melyek ismét folytatását képezik egy még tágabb csőnek, a légesőnek, ezen csöveken keresztül jut a friss levegő a tüdőhöz, az elhasznált lég pedig kiürítettik. — Hogy mily erőik közvetítik ezen légcserét, az most bennünket kevésbé érdekel. Nagyobb fontosságú reánk az, hogy milyen a tüdő finomabb szerkezete.

Ha a tüdőt nagyítva vizsgáljuk, úgy meggyőződünk, miszerint annak egy-egy kisebb részlete leginkább hasonlít a szőlőfürtökhöz; egy ily tüdőfürt közt csupán az a különbség, hogy míg a szőlőszemek héjja a szőlőnedvet és magot foglalják magukban, addig a tüdősejtek, vagy a mint még nevezik, a tüdő hólyagesák finom szöveteiből álló fala levegőt tartalmaz; valamennyi ilyen tüdőfürt azután be van borítva egy finom közös hárttyával, a mellhárttyával. Az egész tüdő tehát hasonlít millió meg millió apró, levegőt tartalmazó hólyagesákhoz, melyek egy közös tömlőbe vannak elhelyezve. Hogy ezen egész tömegeből az oroslánrész a levegőre jut, míg a hólyagfalát alkotó szövet csak elenyésző, csekély részt képez, az kitünik abból, hogy a tüdő vízre téve uszik, míg ha azt ujjainkkal összenyomjuk, azaz a levegőt kisajtoljuk, a víz alá merül. A tüdővel szomszédos részek, mint sziv, máj, lép egyike sem tartalmaz levegőt; mindegyik tömör képlet.

Ezek után úgy hiszem, könnyű lesz megadni a választ arra nézve, hogy mit végez az orvos, midőn meggörbített ujjal a mellkast ütögeti, kopogtatja. Ugyanazt a mit végez a harkály, midőn táplálékát keresi és a mit ez már évezredek óta végez, a nélkül, hogy az orvosok már rég ellesték volna tudományát. A harkály táplálékát azon rovarok képezik, melyek a fa héjja alá rejtik magukat; természetes, hogy ezek csupán oda rejtőzhetnek, hol a héj nem fekszik tömötten a törzsön, hanem a kettő közt levegő van. A harkály tehát esőrével megüti a fát és a hangból, melyet így előidéz, megtudja, hogy azon helyen levegő van-e a héj alatt vagy nincs, azaz hogy tartózkodhatik-e ott rovar. Az orvos is t. hallgatóság, midőn a mellfalt kopogtatja, ügyel a hangra, melyet előidéz; más hangot kapunk egy levegőt tartalmazó hely részéről és mást akkor, ha a megütött hely mögött tömör anyagok vannak; egy a mindennapi életből merített tapasztalat még jobban fel fogja ezt deríteni: méltóztassanak csak azon hangkülönbségre gondolni, melyet kapunk, midőn üres és telt hordót kopogtatunk; az előbbit élesnek nevezzük és így nevezik azt a közéletben is, az utóbbit tompának.

Már most ezeket alkalmazva az emberre önként következik, miszerint a mellkas mindazon helyen, hol a tüdő a mellkas falát közvetlen érinti, éles hangot kell kopogtatáskor nyernünk; a tüdő nagy részt levegőből állván, s miután azt is tudjuk, hogy rendes viszonyok közt a tüdő pl. a bimbó irányában a 6-ik, a hónalj irányában a 8-ik, a gerincoszlop mellett a 11-ik bordáig terjed, mondhatjuk, hogy ha mi ezen határokon belől éles hangot kapunk, ott mindenütt a tüdőnek kell a mellfallal határosnak lenni, vagyis hogy az illető egyénnél a viszonyok rendesek, tüdeje ép. Ép oly biztossággal mondhatjuk az ellenkezőt, valahányszor a mondott határokon belől kopogtatáskor nem éles, hanem tompa hangot nyerünk, mert ez kétségtelen jele annak, hogy ott rendes alkatu, azaz légtartalmu tüdő nincs, már pedig akár milyen uton jött legyen létre a tüdő légtartalmának csökkenése, az mindig betegségnek eredménye. Leginkább kétféle betegség az, melynek következtében még a mon-

dott határokon belől sem kapunk éles, hanem tompa hangot: a mellhártyának és a tüdőnek gyuladással, lobos állapota. A mellhártya lobosodása következtében folyadék képződik, mely a tüdő és a mellkasfal közt foglal helyet. A tüdőgyuladásnál, a folyékony anyag magukban a tüdősejtekben foglal helyet és azokból kiszorítja a levegőt; mindkét esetben az effectus ugyanaz t. i. a mellkasfal mellett nem lesz légtartalmu tüdő, hanem légtelen anyag és így a kopogtatási hang is tompa lesz.

De szinte látom a t. hallgatóság ajkán ama kérdést lebegni, ha vajon nem hagy-e itt cserben tudományunk, mert ha ezen két, jelentőségére és lefolyására nézve oly eltérő betegségnél a kopogtatási eredmény ugyanaz, mikép választja az orvos azokat külön. Igaza van a kérdezőknek, mert ha az orvos csak ezen egy vizsgálati módra volna utalva, akkor a tompa hangból legfeljebb annyit tudna meg, hogy a mellkas azon helyén a viszonyok nem rendesek; de hogy a levegő mellhártya, tüdőgyuladás, vagy gümő által van-e helyettesítve, arra nézve kopogtatás felvilágosítást nem ad. Mindamellett fen nem akadunk, miután van egy más vizsgálati eljárás, mely kevéssel a kopogtatás után lett a gyakorlatba behozva és azt mintegy kiegészíti. Ezen vizsgálati mód a hallgatódzás, mely érvénybe lép ott, hol a másik feladata végződik és így a kettő valóban oly pontos tájékozást enged eme viszonyokról és még másokról, mintha a mellür belsejébe egyenesen bepillantathatnánk.

Ezen vizsgálati mód azonban sokkal terjedelmesebb és behatóbb részletezést érdemel, semhogy annak tárgyalásába, ily előhaladt idő mellett, bocsátkozhatnám. El kell azt halasztanom, valamint elhalasztom egy másik, a t. hallgatóság által szintén gyakran alkalmazni látott vizsgálati módnak a hőmérészetnek mára szánt ösmeretetését, s megvallom, hogy a mily készséggel hallgattam el a betegségek felösmérésének történetéből 2000 évnél többet, t. i. azon időt, mely Hippokratestól a mult századig terjed, tudván azt, hogy a tudomány ítélőszéke előtt helyt nem álló meddő theoriák felsorolásával kellett volna a t. hallgatóságot fárasztanom, ép oly önmeg-

tagadásomba kerül az imént megszakított gondolatmenetet tovább nem fűznöm; kárpótlást ezen mulasztásért csak azon reményben vélek találhatni, hogy talán sikerült már a te lemlitettek által is meggyőzőnöm a t. hallgatóságot arról, hogy az orvosi tudomány halad, hogy ezen haladás az emberiségnek előnyére van és hogy igazza volt a nagy Hippokratesnek, midőn azt mondotta, hogy ott, hol az orvosi tudomány virágzik, honol az emberszeretet is.
